

■ Utvärdering av Bankgirocentralen BGC AB:s betalningssystem, 2008

Bankgirocentralen BGC AB (härefter BGC) är den centrala aktören vid förmedling av massbetalningar mellan bankerna i Sverige. Riksbanken och Finansinspektionen har därför utvärderat BGC:s betalningssystem gentemot Bank for International Settlements "Core Principles for Systemically Important Payment Systems" (CPSIPS). CPSIPS är en internationell standard som består av tio principer som systemviktiga betalningssystem bör uppfylla.

Utvärderingen baseras på BGC:s verksamhet under 2008 med undantag för BGC:s avvecklingsavtal som har reviderats för att överensstämja med Riksbankens nya tekniska system för betalningar mellan banker, RIX. Det avvecklingsavtal som började gälla den 9 februari 2009 ligger därför till grund för utvärderingen.

Med anledning av de förändringar som kommer att ske i samband med outsourcing av stora delar av BGC:s verksamhet till VocaLink har Riksbanken och Finansinspektionen beslutat att inte utvärdera BGC efter Core Principle VII och VIII i utvärdering för 2008. Dessa principer kommer att utvärderas utförligt i 2009 års utvärdering.

Bedömning och rekommendation

Riksbankens och Finansinspektionens bedömning är att BGC:s betalningssystem uppfyller principerna enligt nedanstående uppställning.

Bedömning	Core Principle som fått denna bedömning
Uppfylld	I, II, III, IV, V, VI, IX och X
Till stor del uppfylld	-
Delvis uppfylld	-
Inte uppfylld	-
Inte tillämplig	

Bankägd clearingorganisation

BGC är en bankägd clearingorganisation som etablerades 1959. Genom BGC:s betalningssystem förmedlas massbetalningar, i huvudsak girobetalningar och konto- till-konto överföringar, mellan bankerna i Sverige. För merparten av dessa betalningar sker clearing och avveckling bilateralt brutto, det vill säga mellan två deltagare. För resterande betalningar sker clearing och avveckling multilateralt netto, det vill säga mellan flera deltagare. Samtliga typer av betalningar har en eller flera förutbestämda avvecklingstidpunkter per dag. Betalningar avvecklas i kronor eller euro.

Legal status och tillsyn

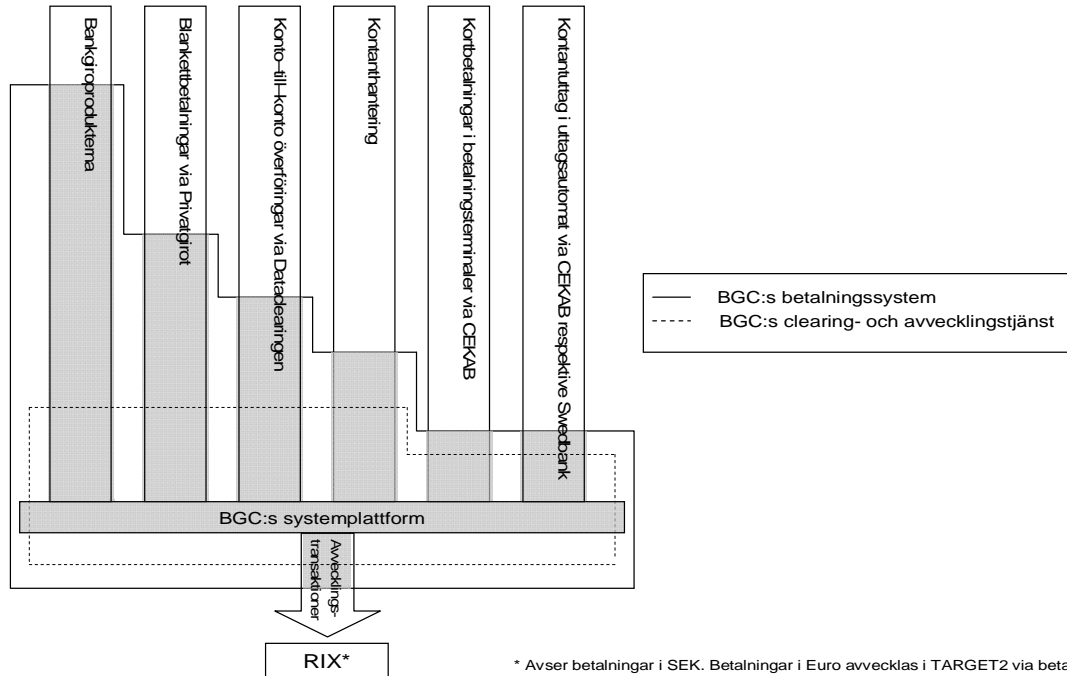
BGC har av Finansinspektionen fått tillstånd att bedriva clearingverksamhet enligt lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden och står därmed under Finansinspektionens tillsyn. Lagen gäller för alla bolag som bedriver värdepappersrörelse, börs- eller clearingverksamhet. BGC:s avvecklingssystem har anmälts och godkänts enligt lagen (1999:1309) om system för avveckling av förpliktelser på finansmarknaden som bland annat har regler om betalningsuppdrags giltighet mot tredje man vid deltagares konkurs.

Ägarstruktur

Bankgirocentralen BGC AB är ett helägt dotterbolag till BGC Holding AB som ägs av SEB (33,1%), Swedbank (29,2%), Svenska Handelsbanken (25,4%), Nordea (10,0%), Danske Bank (1,7%), Skandiabanken (0,3%), Kaupthing Bank Sverige (0,2%) och Länsförsäkringar Bank (0,1%). Det har inte skett några förändringar i ägandestrukturen under 2008.

Verksamhet

BGC:s betalningssystem utgörs av en teknisk systemplattform, olika betalningssystem/-produkter med tillhörande regelverk samt en clearing- och avvecklingstjänst. BGC:s huvudverksamhet är att svara för drift, förvaltning och utveckling av bankgirosystemet och därtill hörande produkter. På systemplattformen finns ett stort antal olika system som stödjer hanteringen av bankgiroprodukterna. Tillsammans utgör systemen, och delar av deltagarbankernas system, infrastrukturen för bankgirosystemet. Clearing- och avvecklingstjänsten är en funktionalitet som BGC tillhandahåller för samtliga betalningssystem/-produkter. Förutom olika produkter och tjänster avseende betalningsförmedling erbjuder BGC även tjänster för elektronisk fakturering och e-legitimation.

Figur 1; BGC:s betalningssystem

Figur 1 visar förenklat i vilken grad olika betalningssystem/-produkter nyttjar BGC:s betalningssystem inklusive clearing- och avvecklingstjänsten. De ofärgade områdena av staplarna i figur 1 åskådliggör de delar av betalningsprodukterna som processas i något av försystemen, utanför BGC:s betalningssystem. För bankgiroprodukterna avser detta exempelvis internetbanksbetalningar, leverantörsbetalningar och autogiro som produceras i bankernas system innan de kommer till BGC:s betalningssystem. BGC:s betalningssystem ansvarar för betalningsförmedling från respektive förssystem till Riksbankens avvecklingssystem RIX där den slutgiltiga avvecklingen av transaktionerna sker. För en mer ingående beskrivning av betalningsflödet i BGC:s betalningssystem hänvisas läsaren till bilaga 1.

Bankgirosystemet är ett öppet system vilket innebär att alla banker i Sverige som uppfyller inträdeskriterierna har möjlighet att ansluta sig till det. Utöver dessa banker är även Riksgälden direkt deltagare i Bankgirosystemet. I slutet av 2008 hade bankgirosystemet 20 direkta deltagare och 77 indirekta deltagare.

På motsvarande sätt är BGC:s clearing och avvecklingstjänst ett öppet system för de som uppfyller kraven för deltagande.

Bankgiroprodukterna

Bankgiroprodukterna används i en mängd olika betalningssituationer på massbetalningsmarknaden. Några exempel på bankgiroprodukter är Autogiro, Leverantörsbetalningar, Löner och Bankgiro inbetalningar. Syftet med dessa är att erbjuda bankerna och bankernas kunder säkra och effektiva tjänster för betalningar i Sverige.

För betalningar som skickas och tas emot via bankgiroprodukterna, ansvarar BGC för auktorisation, clearing och avveckling, samt för betalningsinformation till avsändande och mottagande bank. Därtill erbjuder BGC betalningsinformation till betalaren och betalningsmottagaren för flertalet av bankgiroprodukterna. Auktorisationen av internetbankbetalningar svarar dock bankerna för och

auktoriseringen av pappersbaserade bankgiroprodukter svarar företaget Privatgirot för, på uppdrag av bankerna.

BGC:s *auktorisering* av betalningsuppdrag som skickas och tas emot via bankgiroprodukterna, omfattar kontroll av uppdragens riktighet och skapande av underlag åt deltagarna så att dessa kan kontrollera att det finns tillräckligt med medel på betalarnas konton, så kallad täckningskontroll. *Clearingen*, det vill säga sammanställningen av deltagarnas förpliktelser till följd av dessa betalningsuppdrag, utförs genom bruttotransaktioner och därav finns inget beroendeförhållande mellan aktörerna. Vid *avvecklingen* skapar BGC bruttopositioner i ett avvecklingsunderlag, betalningarna regleras sedan över de deltagande bankernas konton i Riksbankens avvecklingssystem RIX för betalningsuppdrag i svenska kronor. För betalningsuppdrag i euro mottar respektive betalande bank avvecklingsunderlag från BGC och skickar sedan dessa till ECB:s avvecklingssystem TARGET2, direkt eller via sin kontoförande bank. BGC ansvarar därefter för att matcha och bekräfta att avvecklingen har genomförts. Därtill förser BGC:s clearing- och avvecklingssystem det så kallade clearinginformationssystemet med information om deltagarnas avvecklingstotaler och om status för avvecklingen. Detta gör det möjligt för deltagarna att följa sina positioner och därmed sitt likviditetsbehov i realtid. De olika bankgiroprodukterna har en eller flera förutbestämda avvecklingstidpunkter per dag (se princip IV).

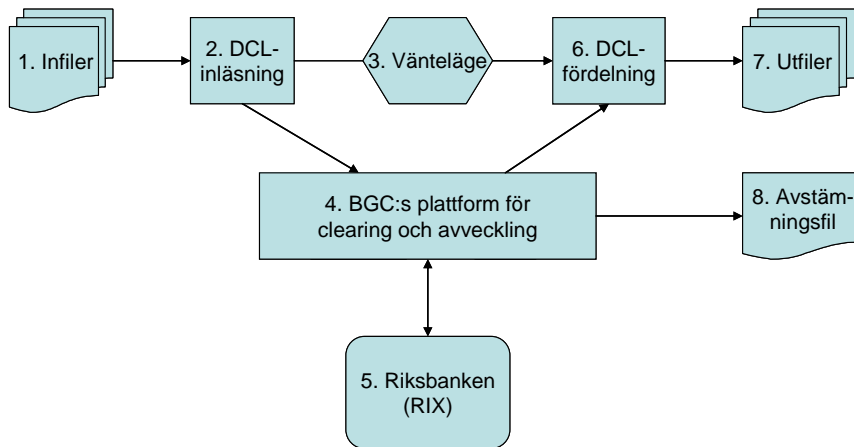
BGC:s övriga betalningsförmedlingstjänster

BGC tillhandahåller clearing- och avvecklingstjänster för vissa betalningsprodukter som inte är bankgiroprodukter. Gemensamt för betalningsprodukterna är att auktoriseringen och i vissa fall även delar av clearingen utförs i andra system än bankgirosystemet – system som BGC inte är huvudman för. Dessa betalningsprodukter är av stor relevans i denna utvärdering eftersom de är starkt beroende av att BGC:s clearing och avvecklingstjänst fungerar.

Konto-till-konto överföringar via Dataclearingen

Dataclearingen (i fortsättningen benämnd DCL) är ett så kallat masstransaktionssystem som i huvudsak används för konto-till-konto överföringar som inte utnyttjar bankgironummer. DCL består av regelverk och formatstandarder och har som syfte att åstadkomma ett rationellt, snabbt och säkert system för konto-till-konto överföringar. Detta omfattar krediteringar, löneöverföringar, telefonöverföringar, checkar, postväxlar och bankanvisningar samt eventuella rättelser av dessa transaktioner. Systemet för DCL baseras på att deltagarna utväxlar standardiserad information om en kunds transaktion, för att möjliggöra att denna ska kunna utföras mellan bankerna. Deltagarna tecknar ett multilateralt avtal angående vilka transaktionstyper som ska utväxlas med respektive deltagare i DCL. Det förutsätts även att samtliga deltagare är direkta eller indirekta medlemmar i Riksbankens avvecklingssystem RIX, däremot behöver de inte vara deltagare i Bankgirosystemet.

BGC har sedan starten 1975 svarat för drift och förvaltning av systemet på uppdrag av systemägaren, Svenska Bankföreningen. Syftet med affärsavtalet är att försäkra banker med verksamhet i Sverige rätt att för sina kunders räkning via utnyttjande av DCL kunna få grundläggande transaktionstjänster utförda av andra banker.

Figur 2; Dataclearingens flöde

Transaktioner för DCL processas på BGC:s systemplattform och därefter i Riksbankens avvecklingssystem RIX, där den slutliga avvecklingen sker, vid fyra tillfällen per dag. Flödet i DCL går till på följande sätt;

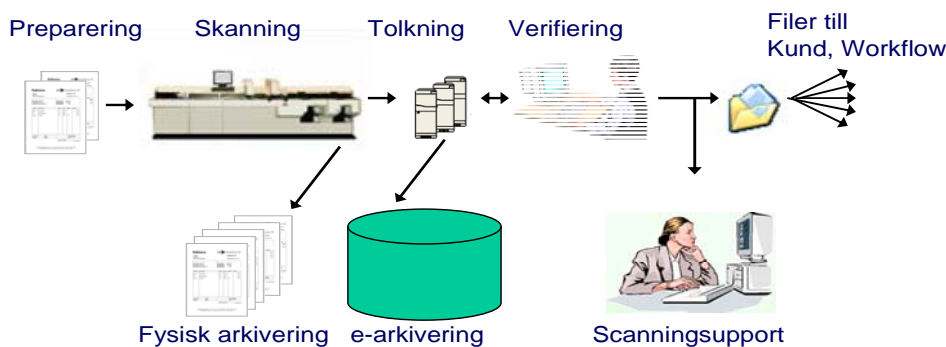
- 1) Avsändande deltagare i DCL skickar infiler med unikt infils-id.
- 2) Dessa filer läses in i DCL-systemet och därefter skickas en kvittensfil tillbaka som talar om att filen är mottagen.
- 3) De transaktioner som godkänns i DCL-inläsningen läggs i vänteläge samt görs om till debet- och kredittotaler. DCL levererar därefter debet- och kredittotaler till BGC:s system för clearing och avveckling.
- 4) BGC:s system räknar fram nettot av debet och kredittransaktionerna för respektive deltagare.
- 5) Därefter skickas transaktionerna till RIX för avveckling.
- 6) I DCL-fördelningen matchas de avvecklade debet- och kredittransaktioner med de godkända debet- och kredittotaler som ligger i vänteläge och en fördelning samt utleverans av avvecklade transaktioner sker till de mottagande deltagarna.
- 7) Utleveransen till mottagande deltagare görs antingen löpande varefter färdigavvecklade debet/kreditfiler släpps från avvecklingen eller genom ett samlat utskick av dagens samtliga avvecklade transaktioner. I samband med detta sätts ett unikt utfils-id av BGC.
- 8) Vid ett tillfälle per bankdag skickar BGC en avstämningsfil till respektive deltagare, denna fil är generell och innehåller utöver information om DCL-betalningar även information för de övriga produkter som använder sig av BGC:s tjänst för clearing och avveckling. I och med att DCL har flera avvecklingstillfällen per dag är det möjligt för en kund att göra en konto-till-konto överföring som både debiterar avsändaren och krediterar mottagaren under samma dag.

Blankettbetalningar via Privatgirot

Privatgirot är leverantör av pappersbaserade betaltjänster och deras huvuduppgift är att skanna, tolka och verifiera pappersbaserade dokument. Privatgirot ägs av de svenska affärsbankerna med Handelsbanken, SEB, Swedbank, Nordea som största ägare och lyder under tillsyn av Finansinspektionen.

Privatgirotjänsten ger Sveriges bankkunder möjligheten att utföra betalningar med hjälp av blankett. Girotjänsten säljs under olika namn: Privatgiro, SEB Betalservice, Girobetalning, Skandiagirot eller ICA Brevgiro. Därtill kommer tjänsterna BG Direkt och Skattegiro. De bankgiro- och plusgirobetalningar som betalas i bankkontorens kassor skickas till Privatgirot AB för betalning. Dessa Bankgirobetalningar når mottagaren samma dag som Privatgirot behandlar uppdraget. PlusGirobetalningar når mottagaren bankdagen efter den dag Privatgirot har behandlat uppdraget.

Privatgirot producerar och förmedlar varje år cirka 105 miljoner pappersbaserade betalningar samt 11 miljoner elektroniska betalningar. De elektroniska betalningarna utgörs av Internetbetalningar från ICA Banken och Länsförsäkringar Bank.

Figur 3; Flöde för dokumentskanning

I enlighet med figur 3 arbetar Privatgirot med att först fånga upp de inkommande dokumenten genom att öppna, skanna och arkivera dessa. Därefter tolkas innehållet och tolkad data och bild lagras, OCR-tolkningsgraden uppgår till 99%. Nästa moment är verifiering av tolkad data samt att tolka den data som inte gått igenom föregående kontroll. Därefter skickar Privatgirot betalningsuppdragen vidare till BGC i form av datafiler. BGC hanterar därefter clearingen och framtagandet av avvecklingsunderlag för dessa betalningsuppdrag på motsvarande sätt som för elektroniska betalningar.

Kontantuttag i uttagsautomat via CEKAB respektive Swedbank

Företaget CEKAB utför auktorisation och clearing av kontantuttag via Bankomater anslutna till CEKAB. Från CEKAB får BGC en sammanställning över varje deltagares totala skuld respektive totala fordran på övriga deltagare. BGC får även en liknande sammanställning från Swedbank som härrör från uttag i Uttagsautomat. Efter att ha registrerat dessa underlag beräknar BGC:s system varje deltagares nettoskuld eller nettofordran på övriga deltagare i respektive flöde. Clearingen av dessa flöden sker därmed som multilaterala netton och inte som bilaterala brutton. BGC skickar därefter avvecklingsunderlagen till RIX, där respektive deltagares nettoskuld eller nettofordran gentemot övriga deltagare i respektive flöde regleras över BGC:s RIX-konto.

Kortbetalningar i betalningsterminaler via CEKAB

CEKAB utför även auktorisation av kortbetalningar för MasterCard. Den initiala clearingen av dessa betalningar sker via MasterCards internationella nätverk. Från MasterCard får BGC, på motsvarande sätt som från CEKAB och Swedbank, en sammanställning över varje deltagares totala skuld respektive totala fordran på övriga deltagare. Efter att ha registrerat dessa underlag beräknar BGC:s system varje deltagares nettoskuld eller nettofordran på övriga deltagare i MasterCard-flödet. Samtliga nettoflöden aggregeras till ett nettobelopp per deltagare och clearas därmed som multilaterala netton. Därefter skickar BGC avvecklingsunderlagen till RIX, där respektive deltagares nettoskuld eller nettofordran gentemot övriga deltagare i MasterCard-flödet regleras över BGC:s RIX-konto.

Kontanthantering

Vid inleverans av gamla sedlar och mynt till Riksbanken, vid utlämning av nya sedlar och mynt från Riksbanken och vid bankernas köp och försäljning av kontanter sinsemellan, uppstår skulder och fordringar mellan bankerna och gentemot Riksbanken. BGC tillhandahåller bankerna och Riksbanken en särskild kontanthanteringsprodukt för att reglera dessa skulder och fordringar. Information om betalningsuppdragen skickas till BGC flera gånger om dagen, varefter BGC utför clearing och sedan skickar avvecklingsunderlagen till RIX där betalningarna avvecklas.

I bilaga 1 finns en sammanfattande tabell som visar vem som ansvarar för vad i de ovan beskrivna betalningsprodukterna/-flödena.

Clearing och avveckling

Flertalet av de betalningsprodukter som förmedlas via BGC clearas och avvecklas som bruttobelopp över deltagarnas konton i Riksbankens avvecklingssystem RIX. För betalningsuppdrag i euro mottar respektive betalande bank avvecklingsunderlag från BGC och skickar sedan dessa till ECB:s avvecklingsystem TARGET2, direkt eller via sin kontoförande bank. BGC ansvarar därefter för att matcha och bekräfta att avvecklingen har genomförts.

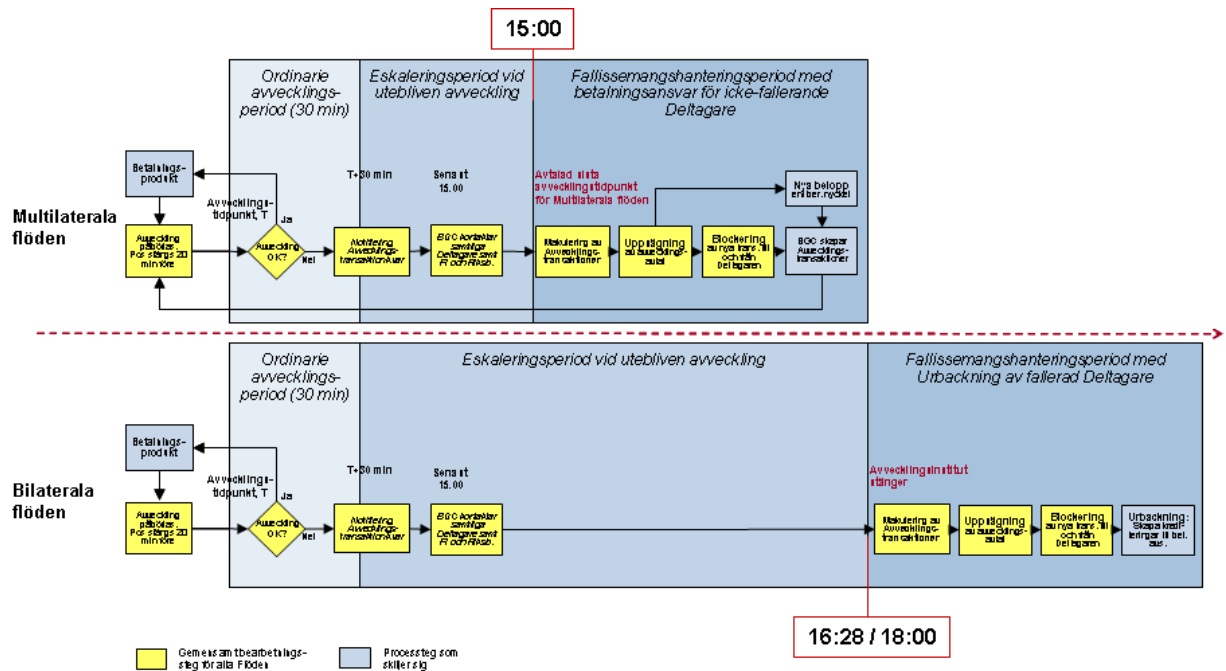
Beräkning av avvecklingsunderlag görs enligt två metoder i BGC:s betalningssystem, som bilateral bruttoavveckling eller multilateral nettoavveckling. Avvecklingsunderlaget skickas antingen direkt till avvecklingsinstitutet (fullmaktsmetoden) eller till betalarbanken (betalarbanksmetoden), som i sin tur skickar avvecklingsunderlaget till avvecklingsinstitutet. Vid Fullmaktsmetoden ger deltagaren BGC fullmakt att för deras deltagares räkning skicka avvecklingstransaktion till avvecklingsinstitutet. Oavsett metod gäller samma definition av avvecklingsomgång vad avser genomförandetid och eskaleringstidpunkt.

Ett mindre antal betalningsprodukter (MasterCard, Bankomat och Uttagsautomat) clearas som multilaterala netton. Dessa avvecklas enligt principen "i sin helhet eller inte alls" även kallat "Concurrent batch". "I sin helhet eller inte alls" innebär att hela det multilaterala flödet avvecklas endast om samtliga deltagare har likviditet vid avvecklingstillfället. Om däremot en eller flera deltagare i det multilaterala flödet inte kan fullgöra sina betalningsskyldigheter avvecklas inte någon av deltagarnas transaktioner i det multilaterala flödet. Det finns förutbestämda avvecklingstidpunkter för varje betalningsprodukt och för vissa betalningsprodukter finns flera avvecklingstillfällen per dag (se princip IV).

Avvecklingen av betalningar i RIX är baserad på bruttoavveckling i realtid. Detta innebär att betalningar avvecklas omedelbart, en och en, under förutsättning att betalaren har tillräckligt med likviditet/ pengar på sitt konto. Om så inte skulle vara fallet, läggs betalningen i kö till dess att tillräcklig likviditet har uppnåtts. För att avvecklingen ska ske smidigt, har deltagarna möjlighet att, mot fullgoda säkerheter, täcka sitt likviditetsbehov genom att låna i Riksbanken under dagen.

Utebliven avveckling

Med ordinarie avvecklingsperiod avses den tidsperiod som påbörjas vid avvecklingstidpunkten och som avslutas efter 30 minuter. Om en deltagare inte har tillfört tillräckligt med likviditet under ordinarie avvecklingsperiod påbörjas en eskaleringsperiod. Eskaleringsperioden avslutas i och med att avvecklingstransaktioner makuleras alternativt avvecklas om likviditet tillförts kontot. För det bilaterala flödet makuleras avvecklingstransaktioner när avvecklingsinstitutet stänger. För det multilaterala flödet makuleras dessa vid sista avtalad avvecklingstidpunkt, klockan 15:00, alternativt då en deltagare anses vara fallerad. Eskaleringsperiod övergår då i fallissemangshanteringsperiod vilket är den tidsperiod då fallissemang enligt fallissemangshantering i svenska kronor och fallissemangshantering i euro tillämpas.

Figur 4; Flöde för multilateral- respektive bilateral avveckling

Hantering av fallissemang för bilaterala flöden

Betalningsprodukter som clearas bilateralt brutto har en ordinarie avvecklingsperiod om 30 minuter. Om en avveckling inte har kunnat genomföras under de 30 minuter som tillhör den ordinarie avvecklingsperioden påbörjas eskaleringsperioden som pågår tills avveckling bekräftats, avvecklingsinstitutet stänger eller då BGC blivit informerat om att ett fallissemang har uppstått. Under denna period kan deltagaren antingen tillskjuta tillräckliga medel för att avvecklingen ska kunna genomföras, eller inte ha möjlighet till detta vilket innebär att deltagaren anses vara fallerad.

Om ett fallissemang kan konstateras makuleras avvecklingstransaktionerna hos avvecklingsinstitutet och deltagarens avvecklingsavtal sägs upp. I samband med detta blockerar BGC alla inkommande ej ännu införda transaktioner till eller från den fallerande deltagaren, inom 120 minuter. För de införda transaktionerna tillhörande den fallerande deltagaren som inte kan avvecklas enligt ordinarie rutin tillämpas urbackning. Detta innebär att transaktioner som inte kunnat avvecklas tas bort ur clearing- och avvecklingssystemet och fallerande deltagare ges möjlighet att återkreditera medlen på tidigare belastade kunders konton. Alla steg i fallissemangshanteringen utförs under dag 1, det vill säga samma dag som deltagaren fallerat.

Hantering av fallissemang för multilaterala flöden

Betalningsprodukter som clearas multilateralt netto har samma behandlingssteg avseende ordinarie avvecklingsperiod som produkter som clearas bilateralt brutto. För multilaterala flöden sker clearingberäkningar i förssystem för vilka BGC inte är huvudman. Dessa skickas sedan till BGC som skapar avvecklingstransaktioner. För varje deltagare skapas då en betalningsförpliktelse mot kollektivet av deltagare i förssystemet. Vid multilateral avveckling hanteras avvecklingstransaktionerna som en enhet och kan bara avvecklas "i sin helhet eller inte alls".

Även här inträder en eskaleringsperiod om en deltagare inte lyckas avveckla i tid. Däremot avslutas eskaleringsperioden vid en avtalad sista avvecklingstidpunkt, vilket inträffar klockan 15:00. Därefter tillämpas fallissemangshantering med blockering och uppsägning av avtalet samt ett nytt avvecklingsförsök med betalningsansvar för icke fallerade deltagare. Detta görs genom att BGC

beräknar de ej fallerande deltagarnas beloppsandel genom en i förväg uppsatt modell. Modellen baseras på hur stor andel av flödet som respektive deltagare utgör. En deltagare med större andel i flödet tar en större del av förlusten och vice versa.

Respektive kvarvarande deltagare betalar därefter in sin initiala del av det multilaterala flödet, samt den framräknade andelen som deltagaren är skyldig att betala för den fallerande deltagarens avvecklingstotal. Flödet behandlas i en särskild avvecklingsomgång som endast används vid fallisemangshantering. Om det skulle vara så att en deltagare inte klarar av att fullfölja den extra avvecklingen ska även denne ses som fallerad och därmed inleds en ytterligare fallisemangshantering tills RIX stänger. Därefter görs inga ytterligare omräkningar, istället returneras avvecklingsunderlaget till respektive försystem.

Avvecklingsstatistik

Under 2008 förmedlades totalt 770 miljoner betalningar genom BGC:s betalningssystem, vilket är en ökning med cirka 8 procent jämfört med 2007. I diagram 1 går att utläsa att antalet betalningar som tillhör bankgiroprodukter ökat med ett snitt på cirka 13 procent per år och att betalningar via Dataclearingen ökat med ett snitt på cirka 6 procent per år, under perioden 2003-2008. Antalet betalningar via Privatgirot ligger däremot relativt konstant under motsvarande period. Diagrammet åskådliggör även att antalet betalningar från Privatgiro och Dataclearing är relativt få jämfört med de som bankgiroprodukterna genererar.

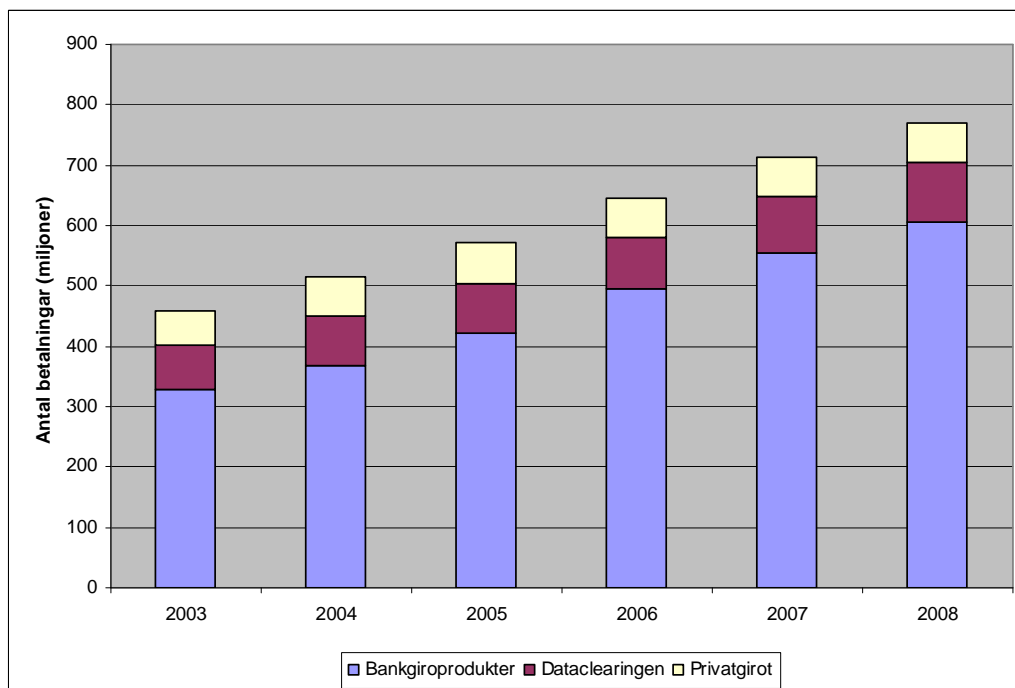

Diagram 1; Antal förmedlade betalningar genom BGC:s betalningssystem 2003-2008

Det totala värdet av de betalningar som processades genom BGC:s betalningssystem under 2008 uppgick till 9356 miljarder kronor. Detta var en ökning med dryga 5 procent jämfört med 2007. I diagram 2 går att utläsa att värdet av betalningar genom bankgiroprodukter samt Dataclearing har ökat med ett snitt på cirka 13 respektive 10 procent per år, under perioden 2003-2008. Ökningen under 2008 var dock något lägre jämfört med föregående år under perioden. Värdet av de betalningar som processas genom Privatgirot har däremot totalt minskat med cirka 40 procent under perioden. I diagrammet går även att utläsa att bankgiroprodukterna utgör det största värdet följt av Dataclearingen och att Privatgirots del av det totala värdet är mycket liten.

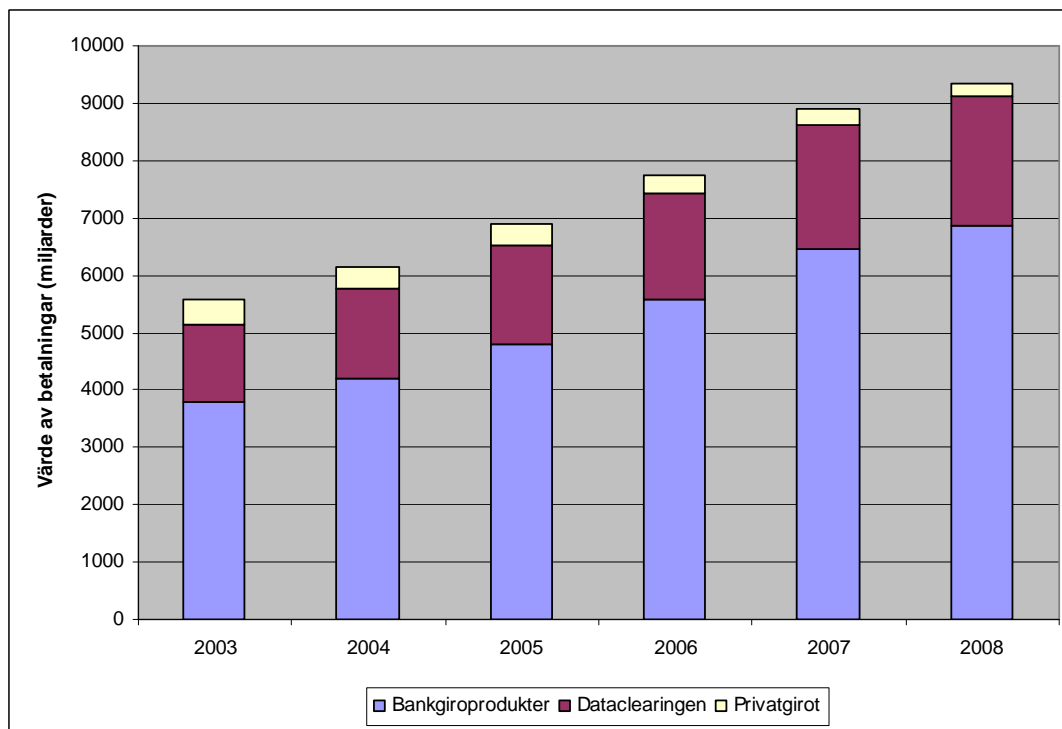

Diagram 2; Värdet av betalningar förmedlade genom BGC:s betalningssystem 2003-2008

Utveckling

Utveckling under 2008

I februari 2008 avslutades BGC:s samarbete med Bank of Finland för avveckling i euro genom ECB:s avvecklingssystem TARGET2. Istället mottar nu respektive betalande bank avvecklingsunderlag från BGC och skickar sedan dessa till TARGET2 direkt eller via sin kontoförande bank. BGC ansvarar därefter för att matcha och bekräfta att avvecklingen har genomförts.

Den 9 februari 2009 satte Riksbanken en ny version av sitt avvecklingssystem RIX i drift, vilket innebar en del förändringar i BGC:s rutiner för avveckling av transaktioner. Detta medförde att ett nytt avtal om BGC:s clearing- och avvecklingstjänst togs fram under 2008/2009 och trädde i kraft i samband med att det nya RIX-systemet sattes i drift.

BGC valde att under 2008 outsourca sin avdelning för systemutveckling till Logica. Personalen på BGC erbjöds att följa med, vilket en stor del av de anställda gjorde. På detta sätt behåller BGC kompetens som annars skulle riskera att gå förlorad.

Outsourcing av verksamhet till Vocalink

Under hösten 2007 beslutade BGC att inleda ett strategiskt samarbete om BGC:s betalningssystem med brittiska VocaLink som bland annat är operatör av det brittiska massbetalningssystemet BACS. Syftet med samarbetet är att kunna erbjuda bankgiroprodukter till ett lägre pris samt att möta marknads krav på nya betalningsprodukter. BGC kommer att behålla sin nuvarande roll gentemot bankerna, deras kunder och myndigheter.

Påbörjat arbete under 2008

■ Samarbetet med VocaLink har intensifierats under 2008. Under januari-maj 2008 pågick avtalsförhandlingar som avslutades med avtalstecknande den 15 maj 2008 av "Master Services Agreement" (MSA) som reglerar outsourcing av BGC:s betalningssystem till VocaLink, där VocaLink kommer vara leverantör av IT-driften av BGC:s betalningssystem. Under samma period pågick "Elaboration", en kravinhämtningsfas, där arbetet har koncentrerats på att beskriva Bankgiroprodukterna som skall flyttas till VocaLink. Programmet för överflyttning av IT-driften av Bankgiroprodukterna startade 8 maj 2008 och arbetet i programmet går enligt planerat.

BGC och VocaLink har också tecknat ett Alliansavtal. Det reglerar vilka ytterligare möjligheter för samarbete som finns, exempelvis att utveckla produkter tillsammans och/eller sälja varandras redan utvecklade produkter på respektive marknad.

För att kvalitetssäkra samarbetet med VocaLink så har projektet Scandium startats. Inom ramen för projektet har man formulerat ett antal milstolpar som är viktiga för samarbetet i stort. Inom projektet finns olika grupper där den viktigaste är Executive Steering Committee. Denna grupp sammanträder kvartalsvis och har fokus på nio kritiska milstolpar i projektet samt det övergripande samarbetet mellan dem båda.

Dataclearingen påverkas av samarbetet och behöver en ny teknisk plattform från och med februari 2010 för att kunna bibehålla nuvarande funktionalitet. BGC har som leverantör av DCL tillsammans med systemägaren Bankföreningen beslutat om att DCL kommer att använda sig av VocaLinks plattform.

Avslutande arbete 2009

BGC planerar att programmet för överflyttning kommer att avslutas i februari 2010. Överflyttningen kommer att ske i två steg. Första steget sker i maj 2009 och innefattar nya autogiro och emittentutbetalningar samt generella gemensamma funktioner för Clearing och avveckling, täckningskontroll och krediteringsunderlag. Andra steget sker i februari 2010 och innefattar resterande produkter i BGC:s betalningssystem. I programmet är det inför varje produktionssättning inplanerat både en testfas samt en fas av parallell körning. Parallellkörningen sker med de gamla delarna av BGC:s betalningssystem och de nya delarna. Parallellkörningarna görs för avstämning att allting fungerar och att det blir jämförbara resultat.

Efter programmets sista produktionssättningsdatum kommer "Operation" fasen det vill säga den fas där BGC köper en tjänst från VocaLink. I "Operation" regleras tjänsterna via Service Level Agreements (SLA) som finns i MSA. BGC har även en uppsättning överenskommelser och avtal för att säkerställa driften av BGC:s system hos VocaLink.

I och med överläggningen av de första produkterna i maj 2009 tillämpas reglerna i MSA avseende drift. Från och med då kommer också drift av BGC:s betalningssystem att ske hos VocaLink samtidigt som fortsatt projektarbete i Scandium pågår till dess att allt är överflyttat.

Rollerna mellan BGC och Privatgirot och övriga försystem till BGC:s betalningssystem påverkas inte av omläggningen av IT-driften till VocaLink. Däremot kan vissa ändringar i tekniska gränssnitt bli aktuella.

SEPA

SEPA står för "Single Euro Payments Area" och har som syfte att skapa en gemensam massbetalningsmarknad för alla kontantlösa eurobetalningar som utförs elektroniskt. Målet med SEPA är att en betalning i euro, över nationsgränserna i euroområdet, inte ska utgöra en större kostnad för konsumenten än en motsvarande nationell betalning. Denna harmonisering förväntas

ledda till större konkurrens mellan Europas olika banker. De nya betalningstjänsterna införs successivt från den 1 januari 2008 och målet är att de ska vara implementerade fullt ut år 2010. SEPA reglerar i huvudsak tre betaltjänster och dessa är kontoöverföringar (SEPA Credit Transfer), autogireringar (SEPA Direct Debit) samt betalkort (SEPA Cards Framework).

Kontoöverföringar ska kunna utföras på samma okomplicerade och kostnadseffektiva sätt till en annan bank i Europa som exempelvis mellan konton i två svenska banker. Autogireringar ska kunna utföras genom att ett konto i hemlandet debiteras av företag i alla länder inom EU. Förutsättningen för att kontoöverföringar och autogireringar ska kunna ske på detta sätt är att bankkontonummer och bankadress anges i IBAN-format respektive med BIC- adress samt att det finns ett harmoniserat regelverk, i form av PSD som beskrivs mer utförligt nedan. Förkortningarna står för International Bank Account Number respektive Bank Identifier Code och bygger på internationell standard.

Eftersom SEPA enbart kommer att ha inverkan på betalningar som görs i euro påverkas i stort sett inga nationella betalningar i Sverige. De betalningar som påverkas kommer vara de som görs i euro mellan Sverige och något av EMU-länderna eller vice versa. BGC:s betalningssystem hanterar betalningar i svenska kronor och domestiska euro-betalningar, däremot hanteras inga gränsöverskridande betalningar i dessa system. Med andra ord kommer SEPA:s påverkan på BGC till en början vara mycket liten.

Betaltjänstdirektivet

Den första november 2009 ska samtliga länder inom EU/EES samt Schweiz ha implementerat det så kallade PSD, Payment Services Directive, i nationell lagstiftning. PSD, som är ett direktiv från EU, ska införlivas i svensk lagstiftning genom betaltjänstdirektivet.

Direktivet syftar till att harmonisera lagstiftningen kring betalningar över Europa och också stärka konsumentskyddet vid betalningar i kronor såväl som i euro. Det är även ett steg mot den harmonisering av betalningsmarknaden som SEPA syftar till att uppnå och BGC kommer främst att påverkas av detta genom nya krav på dess autogirofunktion. Som leverantör till bankerna måste BGC:s tjänster även i övrigt följa den blivande svenska lagen om betaltjänster. Betaltjänstdirektivet kommer att reglera autogirobetalarens rätt att begära återbetalning av en felaktigt utförd autogirodragning.

Metod

Denna utvärdering bygger på frågor som Riksbanken och Finansinspektionen har ställt till BGC. Frågorna har formulerats med "Core Principles for Systemically Important Payment Systems" som utgångspunkt.

Den internationella standarden "Core Principles for Systemically Important Payment Systems" (CPSIPS) är framtagen av G10-ländernas centralbanker inom ramen för Bank for International Settlements (BIS). Principerna består av tio standarder för säkerhet och effektivitet som systemviktiga betalningssystem bör uppfylla. Dessa principer är den allmänt accepterade måttstocken vid utvärderingar av sådana system och de används av centralbanker världen över.

Principerna är främst utarbetade för system för stora betalningar. De kan även tillämpas på massbetalningssystem om systemet används i stor omfattning och det finns få alternativa system. En viktig aspekt är även om det finns risk för att förtroendet för betalningssystemet i helhet kan skadas allvarligt om massbetalningssystemet skulle haverera. Såväl kriteriet om att "systemet ska användas i stor omfattning" som villkoret att "få alternativa system finns tillgängliga" samt att det kan "skada förtroendet för betalningssystemet som helhet" uppfylls av BGC:s betalningssystem.

■ De Core Principles som har bedömts är I, II, III, IV, V, VI, IX och X. Med anledning av de förändringar som kommer att ske i samband med outsourcing av stora delar av BGC:s verksamhet till VocaLink har Riksbanken och Finansinspektionen beslutat att inte utvärdera BGC efter Core Principle VII och VIII i 2008-års utvärdering. Dessa principer kommer att utvärderas utförligt i 2009 års utvärdering då förändringarna är genomförda. Samtidigt är uppfyllandet av dessa principer i fokus för den löpande övervakningen och tillsynen under innevarande år.

Princip I

“The system should have a well founded legal basis under all relevant jurisdictions.”

Bedömning

Riksbanken och Finansinspektionen bedömer att princip I är uppfylld.

Överväganden

Lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden (LVPM) innehåller de regler som gäller för BGC:s verksamhet som clearingorganisation generellt. I lagen (1999:1309) om system för avveckling av förpliktelser (lagen om avvecklingssystem) finns bestämmelser om när ett betalningsuppdrag inte längre kan återkallas, vilket är när det har införts i systemet. I BGC:s avvecklingsavtal och rutinbeskrivning finns det regler och tidpunkter om när ett betalningsuppdrag anses vara infört i systemet och således inte längre kan återkallas. Reglerna i lagen om avvecklingssystem tillsammans med BGC:s avvecklingsavtal och rutinbeskrivning skapar en klarhet för deltagarna i systemet kring när ett betalningsuppdrag kan återkallas.

Av reglerna i lagen om avvecklingssystem samt BGC:s avvecklingsavtal framgår det att svensk lag ska vara tillämplig på systemet. I och med att jurisdiktionen är definierad och bestämd, vet deltagarna om vilken lands regler de har att underkasta sig.

Enligt Riksbankens och Finansinspektionens bedömning innehåller svensk lagstiftning tillräckligt stöd för den verksamhet som bedrivs av BGC.

Beskrivning

Nationell lagstiftning

Lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden (LVPM)

BGC har av Finansinspektionen fått tillstånd att bedriva clearingverksamhet enligt LVPM och står därför under Finansinspektionens tillsyn. Lagen bygger på Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/39/EG om marknader för finansiella instrument.

Enligt lagen ska BGC bl.a. driva sin verksamhet hederligt, rättvist och professionellt och tillämpa principerna om fritt tillträde och neutralitet i sin verksamhet. Detta innebär att var och en som uppfyller villkoren i LVPM och BGC:s deltagarkrav avseende clearingtjänsten får delta i clearingens samt att regler för clearingmedlems deltagande i clearingverksamheten ska tillämpas på ett enhetligt sätt gentemot alla clearingdeltagare.

BGC ska ha ändamålsenliga regler för hur clearingverksamheten ska gå till, något som kontrolleras såväl vid tillståndsprövningen som i den löpande tillsynen. Finansinspektionen har tillsyn över att BGC bedriver sin verksamhet i enlighet med LVPM, andra författningar som reglerar företagets verksamhet, företagets bolagsordning, stadgar eller reglemente eller interna instruktioner som har sin grund i en författning som reglerar BGC:s verksamhet. BGC har även en lagstadgad upplysningsskyldighet gentemot Finansinspektionen.

Som en del av tillsynen kan Finansinspektionen genomföra platsundersökning hos BGC, förordna en eller flera revisorer att tillsammans med övriga revisorer delta i revisionen av företaget samt sammankalla styrelsen. Finansinspektionen får även begära att styrelsen kallar till extra stämma.

Utöver detta har Finansinspektionen en löpande tillsyn över BGC med bl.a. regelbundna tillsynsmöten där man går igenom verksamhet, organisation och förändringar i dessa, finansiell utveckling, nya produkter, driftläge, systemfrågor, störningar med mera.

Lagen (1999:1309) om system för avveckling av förpliktelser på finansmarknaden (lagen om avvecklingssystem)

BGC:s avvecklingssystem har godkänts och anmälts till Europeiska kommissionen i enlighet med lagen om avvecklingssystem. Lagen bygger på Europaparlamentets och rådets direktiv 1998/26/EG om slutgiltig avveckling i system för överföring av betalningar och värdepapper, även kallat Finalitydirektivet.

Ett avvecklingssystem ska ha tillfredsställande gemensamma regler och standardiserade arrangemang för att utföra överföringsuppdrag. Avvecklingssystemet ska även ha regler som anger att svensk lag ska vara tillämplig på systemet.

Enligt lagen om avvecklingssystem gäller ett betalningsuppdrag mot tredje man även om ett kollektivt konkursförfarande har inletts mot en deltagare i ett anmält avvecklingssystem. Detta under förutsättning att uppdraget har införts i systemet innan beslutet om förfarandet meddelades. Ett betalningsuppdrag får inte återkallas av en deltagare i ett anmält avvecklingssystem eller av en tredje man efter den tidpunkt som anges i systemets regler.

Deltagarna i systemet ska kunna förlita sig på att någon annan deltagare eller utomstående inte kan förhindra avvecklingen av ett betalningsuppdrag. Lagen om avvecklingssystem reglerar inte giltigheten av den underliggande transaktionen. Eftersom lagen inte reglerar den underliggande transaktionen utan enbart reglerar förhållandena på systemnivå, utesluts inte att deltagaren eller tredje man, till exempel en konkursförvaltare, kan ha rätt att återkalla eller på annat sätt stoppa transaktionen hos den slutliga mottagaren även om återkallelse av överföringsuppdraget inte längre är möjligt enligt systemets regler. En sådan återkallelse får däremot inte leda till att avvecklingen i systemet förhindras, utan en eventuell återgång av prestationen får ske i efterhand. Det är således avvecklingen i systemet som skyddas och inte transaktionen som sådan.

I avtalet om BGC:s clearing- och avvecklingstjänst med tillhörande bilaga/rutinbeskrivning, anges när ett betalningsuppdrag anses vara infört i BGC:s betalningssystem och när ett sådant betalningsuppdrag inte längre kan återkallas.

Lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument (LHF)

I LHF anges att en avräkning av förpliktelser mellan två eller flera deltagare i ett anmält avvecklingssystem gäller mot konkursboet och mot borgenärerna i konkursen, om avräkningen har skett i enlighet med systemets regler. Dess regler ska prövas av den myndighet i varje land som prövar och anmäler ett avvecklingssystem, i Sverige, Finansinspektionen. Bestämmelsen i LHF gäller även det system som drivs av BGC.

Bankgirots regelverk

Bankgirots regelverk består av bilaterala avtal mellan BGC och de deltagande bankerna. De grundläggande bestämmelserna fastslås i Bankgirots huvudavtal (huvudavtalet). Villkoren för clearing och avvecklingen av bankgiroprodukterna regleras i avtalet om BGC:s clearing- och avvecklingstjänst (avvecklingsavtalet). Därtill kommer särskilda produktavtal samt drift- och serviceavtal. Av avvecklingsavtalet och övriga regelverksavtal framgår att det ska tolkas och tillämpas i enlighet med svensk rätt.

■ Avtalen har utformats i samråd med deltagarna, huvudsakligen svenska banker, av vilka flera är delägare i BGC. Avtalen finns tillgängliga för deltagarna. Villkoren för deltagande i Bankgirot finns tillgängliga på BGC:s webbplats (www.bgc.se).

BGC fungerar som bankernas underleverantör av de erbjudna betalningstjänsterna. BGC har således inget eget kontraktsförhållande till de privatpersoner och företag som nyttjar BGC:s betalningstjänster.

BGC:s regelverk för övriga betalningsprodukter

BGC hanterar även betalningsprodukter som inte är bankgiroprodukter och där auktorisationen och i vissa fall även delar av clearingens utförs i andra system än bankgirosystemet – system som BGC inte är huvudman för. För dessa betalningsprodukter består den avtalsmässiga relationen mellan BGC och användaren huvudsakligen av driftavtalet och avvecklingsavtalet. Därtill tecknar användaren och den part som är produkt-/systemägare ett särskilt avtal som reglerar respektive betalningsprodukt.

Avveckling

De betalningsuppdrag som förmedlas via BGC avvecklas antingen i Riksbankens avvecklingssystem RIX eller via ECB:s avvecklingssystem TARGET2, beroende på om betalningen är i kronor eller i euro. RIX har utvärderats enligt CPSIPS och har bedömts uppfylla principen om rättslig grund.

Princip II

“The system’s rules and procedures should enable participants to have a clear understanding of the system’s impact on each of the financial risks they incur through participation in it.”

Bedömning

Riksbanken och Finansinspektionen bedömer att princip II är uppfylld.

Överväganden

Avvecklingsavtalet med tillhörande bilaga/rutinbeskrivning innehåller förutsättningarna för att clearing ska komma till stånd och vad som händer när en deltagare uppvisar bristande likviditet. Det föreligger ett riskmoment vid avvecklingen av de multilaterala flödena i och med att avveckling där sker enligt principen allt eller inget med betalningsansvar för icke fallerade deltagare. Detta regleras i en bilaga till avvecklingsavtalet nämnt rutinbeskrivningen.

För att säkerställa att deltagarna har tillräcklig förståelse för den fulla innebörden av avtalen och fungerande procedurer hos alla deltagare i BGC:s clearingtjänst ska BGC under 2009 tillsammans med alla clearingmedlemmar genomföra två aktiviteter, "Avvecklingsavtalet i praktiken" och "Torrsmål". "Avvecklingsavtalet i praktiken" är en halvdag med information. På "Torrsmål" kommer man att simulera en produktionsdag som med hjälp av ett antal scenarier går från ett läge med en enklare störning till ett fallissemang och återgång till normal drift.

BGC ska även föra dialog med varje deltagare om betalningssystemet och ansvar för såväl egna åtaganden som för betalningssystemet i sig. Även risk och compliancefrågor i betalningssystemet kommer att tas upp vid dessa samtal. Dialoger kommer även att föras med varje clearingmedlem, särskilt om compliance och risk i clearing- och avvecklingstjänsten. Utöver det kommer BGC föra dialog med varje deltagare i bankgirot särskilt om betalningssystem, risken för spridning av problem till andra deltagare om inte regelverket följs avseende till exempel format och tidpunkter samt om ansvarsfördelning vid skada.

Slutligen görs i samband med anslutning av nya deltagare en genomgång av regelverket med den tillträdande deltagaren.

BGC:s avtal är så pass tydligt uppbyggda att de ger deltagarna förutsättningar att förstå de finansiella risker som uppstår när man deltar i bankgirosystemet eller BGC:s clearing- och avvecklingstjänst.

Beskrivning

Bankgirots regelverk

Bankgirots regelverk är uppbyggt kring det så kallade huvudavtalet som alla deltagare undertecknar, se figur 5. Där specificeras parternas grundläggande skyldigheter och rättigheter.

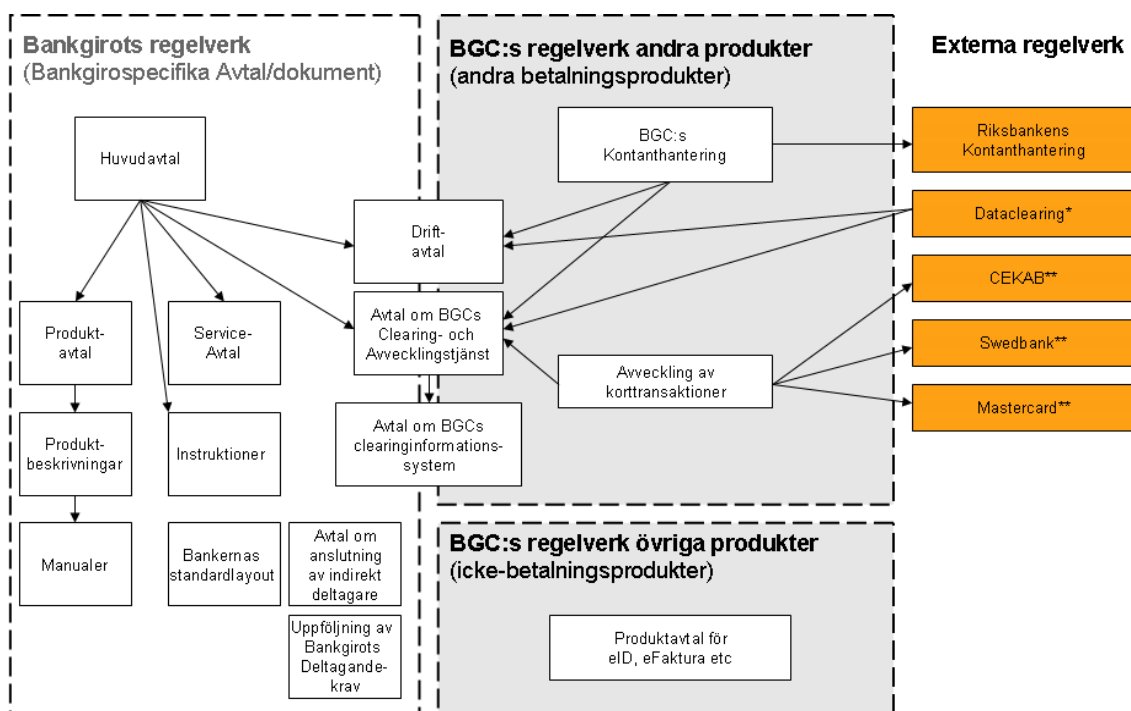
Till huvudavtalet knyts ett antal "underlydande" avtal: produktavtal, driftavtal, serviceavtal samt avtal om BGC:s clearing och avvecklingstjänst (avvecklingsavtal). För att få använda BGC:s clearing- och avvecklingstjänst krävs därtill att deltagaren tecknat avtal om clearinginformationssystemet och för de deltagare som har indirekta deltagare krävs även avtal om anslutning av indirekta deltagare. Därtill finns produktbeskrivningar, användarmanualer och instruktioner.

I produktavtalet specificeras vilka bankgiroprodukter respektive deltagare nyttjar. Driftavtalet anger leveranstider, kvalitet, reservrutiner, uppföljning med mera. Serviceavtalet anger servicenivån, som exempelvis svarstider och innehåll i olika servicetjänster. I avvecklingsavtalet beskrivs hur clearing och avveckling sker i normalfallet, liksom vid störningar, samt hur ansvaret fördelas vid störningar och

fallissemang. Avvecklingsavtalet och övriga regelverksavtal är likalydande för alla deltagare – olikheter som beror på deltagarnas specifika val regleras i bilagor.

Det är således huvudavtalet och avvecklingsavtalet med tillhörande bilaga/rutinbeskrivning som utgör grunden för deltagarnas möjligheter att förstå de finansiella risker de exponerar sig för genom att delta i bankgirosystemet. Finns det motstridigheter mellan huvudavtalet och avvecklingsavtalet, har avvecklingsavtalets bestämmelser företräde.

I händelse av allvarliga störningar finns det för varje bankgiroprodukt en katastrofplan som ligger till grund för inbördes prioritering mellan olika flöden.

* Utöver Drift- och Avvecklingsavtal med BGC tecknar Deltagare avtal med "produktägaren" för Dataclearingen: Svenska Bankföreningen
 ** Avtal mellan System-/Produktägare och deltagande banker

Figur 5; Skiss över regelverk

BGC:s regelverk för andra betalningsprodukter

BGC:s clearing- och avvecklingstjänst används även för en del betalningsprodukter där auktorisationen och i vissa fall även delar av clearingens utförs i andra system än BGC:s betalningssystem, se figur 5. För dessa betalningsprodukter består den avtalsmässiga relationen mellan BGC och användaren huvudsakligen av driftavtalet och avvecklingsavtalet. Därtill tecknar användaren och den part som är produkt-/systemägare ett särskilt avtal som reglerar respektive sådan betalningsprodukt.

För utebliven avveckling/hantering av fallissemang vid bilaterala- och multilaterala flöden, se avsnittet "Clearing och avveckling" med respektive delavsnitt i inledningen.

BGC:s regelverk för övriga produkter

■ BGC erbjuder även en del andra, icke betalningsprodukter, såsom elektronisk ID och elektronisk faktura. Elektronisk faktura kan användas via samma kommunikationskanaler som företagets filer till och från Bankgirot. Med hjälp av elektronisk faktura kan privatpersoner enkelt och snabbt betala räkningar via sin Internetbank och företag kan både skicka och ta emot sådana fakturor.

Externa regelverk

Förutom BGC:s egna regelverk finns det även externa regelverk för de produkter där auktorisation och i vissa fall även clearing utförs i andra system än BGC:s betalningssystem, exempelvis för Dataclearingen. Här tecknar deltagaren, förutom drift- och avvecklingsavtal med BGC, även avtal med produktägaren för Dataclearingen som är Svenska Bankföreningen.

Princip III

“The system should have clearly defined procedures for the management of credit risks and liquidity risks, which specify the respective responsibilities of the system operator and the participants and which provide appropriate incentives to manage and contain those risks.”

Bedömning

Riksbanken och Finansinspektionen bedömer att princip III är uppfylld.

Överväganden

Även om betalningsflödena via BGC i regel utgör en relativt liten del av bankernas totala flöden, ger avvecklingsavtalet incitament för deltagarna att vara noggranna med sin likviditetshandling. Avtalet ställer tydliga krav på deltagarna att ha tillräckligt med likviditet på sitt konto i RIX. Deltagaren kan se det bruttobelopp som de ska betala och erhålla i det obligatoriska clearinginformationssystemet CIS, minst 15 minuter före avtalad avvecklingstidpunkt. Om inte deltagaren tillför likviditet påbörjas en eskaleringsperiod som följs av en fallissemangshandlingsperiod. Avvecklingsavtalet ger därmed en deltagare som inte kan fullgöra sina skyldigheter på grund av likviditetsproblem begränsat med tid att genomföra avveckling (se princip II).

Om deltagaren inte kan fullgöra sina skyldigheter kan konsekvenserna bli betydande eftersom dennes avvecklingsavtal då automatiskt upphör. Utan avvecklingsavtal har deltagaren inte längre rätt att delta i BGC:s clearing- och avvecklingstjänst. Deltagaren kan därmed inte utföra betalningar för egen eller sina kunders räkning via Bankgirot eller för övriga flöden som omfattas av avvecklingsavtalet, som till exempel Dataclearingen, Bankomat, Uttagsautomat och MasterCard.

I och med att stora delar av flödet avvecklas bilateralt brutto och att fallissemangshandlingsrutiner finns uppsatta är kreditriskerna mycket begränsade. RIX-systemet tillhandahåller även likviditetssparande och effektiv avveckling, genom att hela tiden leta efter transaktioner som kan avvecklas, samt ger även möjligheten att reservera likviditet till en specifik avveckling, vilket medverkar till en låg likviditetsrisk.

Beskrivning

Merparten av de betalningsprodukter som förmedlas via BGC clearas som bilaterala brutton och avvecklas över deltagarnas konton i Riksbankens avvecklingssystem RIX för SEK, alternativt direkt eller via sin kontoförande bank i ECB:s avvecklingssystem TARGET2 för EUR. RIX-systemet ger även möjligheten att genomföra avvecklingen på ett resurseffektivt sätt där deltagaren inte behöver tillföra mer likviditet än vad som krävs. Om en deltagare inom angiven tid inte kan fullgöra sina skyldigheter, inleds en fallissemangshandlingsperiod. Denna procedur genomförs under dag ett, det vill säga samma dag som deltagaren fallerat.

Ett mindre antal betalningsprodukter (MasterCard, Bankomat och Uttagsautomat) clearas multilateralt netto enligt principen ”i sin helhet eller inte alls” och avvecklas över BGC:s konto i RIX. Om en deltagare inte kan fullgöra sina skyldigheter, inom angiven tid, inleds även här en fallissemangshandlingsrutin. I avvecklingsavtalet finns regler specificerade för fördelning av förlusterna vid denna typ av situation. Även denna procedur genomförs under dag ett, det vill säga samma dag som deltagaren fallerat.

För en djupare inblick i ovan nämnda fallissemangshandlingsrutiner hänvisas läsaren till den inledande delen och kapitlet ”clearing och avveckling”.

Princip IV

“The system should provide prompt final settlement on the day of value, preferably during the day and at a minimum at the end of the day.”

Bedömning

Riksbanken och Finansinspektionen bedömer att princip IV är uppfylld.

Överväganden

Enligt princip IV ska avveckling ske samma dag som systemet har tagit emot och accepterat betalningsuppdraget för avveckling. Definitionen av ett accepterat uppdrag är att detta har godkänts av systemets riskhanteringsmekanismer. Vad gäller BGC:s betalningssystem anses detta ha skett vid positivt besked på utförd täckningskontrollförfrågan. I de situationer där systemet tillämpar riskhanteringsmekanismer före avvecklingsdagen, exempelvis vid fördebiterade betalningsuppdrag, medger princip IV att betalningen har accepterats i och med att systemet öppnats på själva avvecklingsdagen.

Vad gäller avvecklingen av de betalningsprodukter som clearas och avvecklas multilateralt netto, har det skett vissa förändringar till följd av det nya avvecklingsavtalet som trädde i kraft 9 februari 2009. BGC har gått från att avveckla det multilaterala flödet varefter det skapas likviditet på BGC:s RIX-konto till att invänta att det finns likviditet från samtliga deltagare och därefter avveckla det totala multilaterala nettobeloppet. Detta har gjorts i enlighet med den nya funktionen "allt eller inget" och minskar kreditrisken för det multilaterala flödet. BGC utför därmed både avveckling och eventuell fallissemangshantering under dag 1.

Förändringar har även skett för fallissemangshanteringen av deltagare i det bilaterala bruttoflödet. Tidigare medgav avvecklingsavtalet att en deltagare med betalningssvårigheter dag 1 skulle ges möjlighet till en ytterligare avvecklingsomgång dag 2. Detta stred mot CP IV eftersom avvecklingen av en betalning i detta fall inte utfördes under samma dag som systemet accepterat betalningsuppdraget. I och med det nya avvecklingsavtalet ses en deltagare som fallerad om denne ej kunnat fullgöra sin betalning under dag 1, i det fallet sägs avvecklingsavtalet upp och därmed medges ingen extra avvecklingsomgång dag 2.

Alla typer av betalningsprodukter som processas genom BGC uppfyller således kravet om avveckling samma dag som betalningen tagits emot och registrerats för avveckling. Detta är en viktig förutsättning för att bibehålla en låg likviditets- och kreditrisk i systemet.

Beskrivning

Betalningsflöden som förmedlas via BGC avvecklas minst en gång om dagen. Antalet dagliga avvecklingsomgångar för de olika betalningsprodukterna anges nedan. Inom parentes anges om avvecklingen sker i euro och/eller som multilateralt netto. Ingen angivelse betyder bilateral bruttoavveckling i kronor.

En gång per dag:

Bankgirobetalningar (Leverantörsbetalningar, Löner, Autogiro, m.fl.)
Bankgirobetalningar (EUR) (Leverantörsbetalningar)
Bankomat (multilateralt netto)
MasterCard (multilateralt netto)
Utagsautomat (f.d. Minuten) (multilateralt netto)

Tre gånger per dag:

- Bankgirobetalningar (Blankettbetalningar via Privatgirot)
- Bankgirobetalningar (Internetbankbetalningar)
- Bankgirobetalningar (EUR) (Internetbankbetalningar)

Fyra gånger per dag:

- Bankgirobetalningar (Emittentutbetalningar)
- Bankgirobetalningar (EUR) (Emittentutbetalningar)
- Dataclearing

Fem gånger per dag:

BGC:s kontanthanteringsprodukt, som även har en sjätte avvecklingsomgång, vilken endast är avsedd för transaktioner där Riksbanken är betalande part.

Avvecklingen

Avvecklingstidpunkterna för de olika betalningsprodukterna är jämt fördelade över dagen mellan klockan 07:15 och 16:20.

Betalningsprodukter som clearas bilateralt brutto, avvecklas över deltagarnas konton i Riksbankens avvecklingssystem RIX för SEK, alternativt direkt eller via sin kontoförande bank till ECB:s avvecklingssystem TARGET2 för EUR. Betalningsprodukter som clearas multilateralt netto avvecklas över BGC:s RIX-konto – deltagare med nettoskulder gör inbetalningar till BGC:s RIX-konto och vid avtalad avvecklingstidpunkt görs avvecklingen i sin helhet i enlighet med principen "i sin helhet eller inte alls".

Täckningskontroll

Före avvecklingen görs för merparten av betalningsprodukterna en täckningskontroll, där BGC skickar debiteringsunderlag till betalarnas banker för att kontrollera att betalarna har täckning på sina konton. Under tiden för täckningskontroll har deltagaren möjlighet att stoppa hela betalningsuppdraget eller vissa enskilda betalningar. Övriga betalningsprodukter är "fördebiterade" och kräver därmed ingen särskild täckningskontroll före avvecklingen.

Senaste inleveranstidpunkt

Senaste inleveranstidpunkt till BGC är definierad per betalningsprodukt. Dessa tidpunkter varierar mellan klockan 17:00 och 23:00 dagen före avveckling för de betalningsprodukter där BGC utför täckningskontroll och debitering. För dessa betalningsprodukter sker täckningskontroll och avveckling under samma dag. Undantaget är löner där uppdraget ska vara BGC tillhanda senast kl. 19:00 två bankdagar innan betalningsdagen. Fördebiterade betalningsprodukter kan däremot avvecklas samma dag som de kommer in till BGC. Dessa produkter kan ha täckningskontrollerats och därmed godkänts av förssystemet/banken dagen före avveckling. Avveckling sker dock alltid inom 24 timmar efter att betalningen har införts i systemet.

Fallissemangshantering för bilateral bruttoavveckling

Alla steg i fallissemangshanteringen utförs under dag 1, det vill säga samma dag som deltagaren fallerat. För en djupare inblick i fallissemangshanteringsrutinen av bilateral bruttoavveckling hänvisas läsaren till den inledande delen och kapitlet "clearing och avveckling".

Princip V

“A system in which multilateral netting takes place should, at a minimum, be capable of ensuring the timely completion of daily settlements in the event of an inability to settle by the participant with the largest single settlement obligation.”

Bedömning

Riksbanken och Finansinspektionen bedömer att princip V är uppfylld.

Överväganden

I samband med det nya avvecklingsavtalet som började gälla 9 februari 2009 gjordes förändringar i regleringen av den fallerade deltagarens betalningsskyldigheter. Denna sker nu under dag 1 och inte vid RIX-systemets öppning dag 2, vilket var fallet tidigare. Detta innebär att BGC kan betala de deltagare som ännu inte har erhållit sin fordran och därmed slutföra avvecklingen av flödet under dag 1. Detta förfarande är därmed förenligt med princip V, som har som minikrav att system som hanterar multilaterala nettoflöden ska klara av avveckling under dag 1 och därmed även vid en eventuell fallisemangshantering. Med anledning av denna förändring höjer Riksbanken och Finansinspektionen sin bedömning av princip V från 2007 "till stor del uppfylld" till "uppfylld".

De multilaterala flödena (MasterCard, Bankomat och Uttagsautomat) ökar kraftigt från en låg nivå. Under en högvolymdag har omsättningen ökat med cirka 20 % från totalt cirka 1 miljard kronor 2007 till cirka 1,2 miljarder kronor 2008 och deltagaren med största nettoskuld avseende korttransaktioner från Europay/Mastercard har mer än sexfaldigats, från 76 miljoner kronor till 468 miljoner kronor, under samma period. Med anledning av detta är det värt att överväga om ett säkrare arrangemang för nettoavvecklingen bör sättas upp för att säkerställa denna om ett fallissemang uppstår.

Beskrivning

Avvecklingen av de multilaterala flödena (MasterCard, Bankomat och Uttagsautomat) sker över BGC:s RIX-konto. Deltagare som har en nettoskuld i förhållande till övriga deltagare i flödet betalar till BGC:s RIX-konto och deltagare som har en nettofordran i förhållande till övriga deltagare i flödet erhåller betalning från BGC.

Skulle någon deltagare inte kunna fullgöra sin skyldighet, finns en avtalad fallissemangshanteringsrutin där övriga ej fallerade deltagare delar på den fallerade deltagarens skuld enligt en överenskommen ordning. En mer ingående beskrivning av detta ges i den inledande delen, under kapitlet "clearing och avveckling".

Det är av vikt att nämna att någon pool av säkerheter för att säkerställa avvecklingen inte existerar samt att det inte heller finns några limiter för deltagarnas bruttopositioner gentemot varandra.

Princip VI

“Assets used for settlement should preferably be a claim on the central bank; where other assets are used, they should carry little or no credit risk and little or no liquidity risk.”

Bedömning

Riksbanken och Finansinspektionen bedömer att princip VI är uppfylld.

Överväganden

Tillgångar som används för avveckling är fordringar på Riksbanken eller Europeiska centralbanken (ECB).

Beskrivning

Samtliga BGC:s betalningsprodukter avvecklas i centralbankspengar. Betalningar avvecklas i Riksbankens avvecklingssystem RIX eller i ECB:s avvecklingssystem Target 2.

Princip IX

“The system should have objective and publicly disclosed criteria for participation, which permit fair and open access.”

Bedömning

Riksbanken och Finansinspektionen bedömer att princip IX är uppfylld.

Överväganden

Som clearingorganisation under Finansinspektionens tillsyn, lyder BGC under lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden. Enligt denna lag ska en clearingorganisation tillämpa principerna om fritt tillträde och neutralitet. Skulle en potentiell deltagare nekas tillträde till systemet kan denne vända sig till Konkurrensverket. Det finns således ett regelverk som stödjer ”open and fair access” liksom instanser där missförhållanden kan påtalas. Det har inte hänt att BGC nekat någon som uppfyller deltagarkraven att delta i bankgirosystemet.

BGC har ett ansvar för att deltagare behandlas lika. Arbetet med detta sker som regel i olika arbetsgrupper som rapporterar direkt till BGC:s styrelse om brister i konkurrens misstänks. BGC har tagit fram ”Konkurrensrättsliga riktlinjer för kundsamråd inom Bankgirosystemet” som är en arbetsinstruktion som används vid varje form av samarbete mellan BGC och de deltagande bankerna inom Bankgirosystemet

Alla direkta deltagare förutsätts vara eller kunna bli deltagare i RIX. På så sätt blir villkoren för deltagande i RIX en naturlig lägsta nivå för deltagande i bankgirosystemet. En bank kan dock till lägre krav få tillgång till bankgirosystemet genom indirekt deltagande. Vilket alternativ man väljer sker i regel efter kontakt med BGC.

Att en deltagare uppfyller kriterierna för deltagande kontrolleras när denne inträder i bankgirosystemet. Det sker efter det en årlig uppföljning av deltagarna. Denna uppföljning går till så att respektive deltagare skriftligen intygar att de fortfarande uppfyller kraven, detta i enlighet med BGC:s huvudavtal.

Beskrivning

Deltagandet i bankgirosystemet kan ta sig olika former. Det finns direkta och indirekta deltagare. En direkt deltagare är en bank som är direkt ansluten till bankgirosystemet medan en indirekt deltagare är en bank som är ansluten via en direkt deltagare. En indirekt deltagare får information om deltagarkraven av sitt ombud, den direkta deltagaren. I valet mellan att ansöka om direkt eller indirekt deltagande har banken i regel kontakt med BGC. I slutet av 2008 hade bankgirosystemet 19 direkta deltagare och 77 indirekta deltagare.

Den indirekta deltagaren ingår ett avtal med den direkta deltagaren som i sin tur ingår ett avtal om indirekt anslutning med BGC. Den direkta deltagaren svarar för den indirekta deltagaren gentemot BGC och övriga deltagare. Kostnaderna för deltagande i bankgirosystemet betalas endast av direkta deltagare. Den direkta deltagaren debiterar i sin tur den indirekta deltagaren.

En direkt deltagare kan i sin tur vara direkt eller indirekt clearingmedlem. En direkt clearingmedlem är deltagare i RIX och utför därmed avveckling via sitt eget RIX-konto, medan en indirekt clearingmedlem utför avveckling via en direkt clearingmedlems RIX-konto.

Kriterier för deltagande

■ För att bli direkt deltagare i bankgirosystemet krävs att institutet löpande uppfyller följande kriterier:

(i) har rätt att bedriva bankverksamhet i Sverige, (ii) har minst fem miljoner euro eller motsvarande i eget kapital, (iii) följer kapitaltäckningsreglerna för kreditinstitut och värdepappersbolag, (iv) står under Finansinspektionens eller motsvarande myndighets tillsyn, (v) undertecknar och löpande uppfyller Bankgirots huvudavtal, avvecklingsavtalet, driftavtalet, serviceavtalet och produktavtalet (för de bankgiroprodukter som banken önskar nyttja) samt i övrigt kan iaktta Bankgirots regelverk (vi) har teknisk anslutning till BGC i enlighet med BGC:s standarder och instruktioner, (vii) har rätt att delta i RIX-systemet direkt eller via annan deltagare och (viii) kan utföra daglig clearing och avveckling i kronor och euro enligt BGC:s avvecklingsavtal och rutiner.

Kriterierna för att bli indirekt deltagare i bankgirosystemet är något enklare. En sammanfattning av kriterierna för deltagande i bankgirosystemet finns publicerad på BGC:s webbplats (www.bgc.se).

För de betalningsprodukter som inte är bankgiroprodukter ställer BGC inte upp några särskilda krav för deltagande, utöver de krav som följer av lagen (1999:1309) om system för avveckling av förpliktelser på finansmarknaden för deltagare i avvecklingssystem. Särskilda krav finnas i avtal med utomstående system-/produktägare.

Inträde och utträde

Inträde i bankgirosystemet beviljas av BGC:s styrelse. Vid inträdet betalar den nye deltagaren för av BGC nedlagda resurser. Denna avgift ska täcka BGC:s kostnader för anslutningen, bl.a. anpassning av BGC:s system. Ingen fast inträdesavgift eller årsavgift finns.

Utträde ur eller utestängning från bankgirosystemet sker genom uppsägning av huvudavtalet.

Princip X

“The system’s governance arrangements should be effective, accountable and transparent.”

Bedömning

Riksbanken och Finansinspektionen bedömer att princip X är uppfylld.

Överväganden

BGC är ett aktiebolag och måste därmed uppfylla svensk rätts krav på redovisning, rutiner och struktur. Företagets ledning och styrning samt uppbyggnad är transparent genom att information finns tillgänglig och är tydlig. Ägarna har en aktiv roll genom det koncentrerade ägarskapet, styrelsens sammansättning och deltagandet i olika kundforum.

Vid utvärderingen har inga studier gjorts av hur BGC faktiskt hanterat olika ärenden. Endast de organisatoriska förutsättningarna har granskats.

Beskrivning

Bankgirocentralen BGC AB är ett helägt dotterbolag till BGC Holding AB som ägs av SEB (33,1%), Swedbank (29,2%), Svenska Handelsbanken (25,4%), Nordea (10,0%), Danske Bank (1,7%), Skandiabanken (0,3%), Kaupthing Bank Sverige (0,2%) och Länsförsäkringar Bank (0,1%). Styrningen av BGC-bolagen sker i enlighet med bolags-ordning, aktiebolagslagen samt andra tillämpliga lagar och regler.

BGC har av Finansinspektionen beviljats tillstånd att bedriva clearingverksamhet enligt lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden och BGC:s system har anmälts och godkänts enligt lagen (1999:1309) om system för avveckling av förpliktelser på finansmarknaden (se princip I).

BGC:s styrelse

I enlighet med svensk lag utser ägarna en styrelse som i sin tur utser en VD. Styrelsens arbete regleras i en arbetsordning som styrelsen beslutat. Styrelsen har även beslutat om en instruktion som reglerar VD:s arbete. Vid omröstningar har varje styrelsemedlem en röst och beslut fattas med enkel majoritet. I nuläget inkluderar styrelsen representanter från Danske Bank, Länsförsäkringar Bank, SEB, Svenska Handelsbanken och Swedbank.

Information om vilka som utgör styrelse respektive företagsledning finns på BGC:s webbplats. Utförlig information om ägarförhållanden, verksamhet och revisionsberättelse finns också i koncernens årsredovisning som kan beställas direkt från BGC eller laddas ned från BGC:s webbplats.

Samråd

För att förebygga och hantera eventuella intressekonflikter finns en intern konkurrensrättslig handbok som framtagits av extern juridisk expertis för BGC:s räkning. Det finns även särskilda instruktioner för hur samrådet mellan BGC och bankerna ska gå till i frågor som gäller Bankgirot.

Utformningen av befintliga och nya bankgiroprodukter beslutas av BGC efter samråd med deltagarna. Samråd sker dels via enskilda möten, dels via multilaterala forum. Alla deltagare bjuds in att delta i dessa forum och att lämna synpunkter.

För bankgirosystemet finns nedanstående forum. BGC är sammankallande, ordförande, fastställer agenda och för mötesnoteringar i samtliga forum.

Bankgirot kund och marknadsforum: Forum som behandlar bankgirosystemets strategiska inriktning och omfattningen av ny- och vidareutveckling av bankgirosystemets produkter och tjänster.

■ Dessutom behandlas BGC:s marknadsföring av Bankgirot och dess produkter. Antalet reguljära möten uppgår till 3-4 stycken per år.

Produkråd: Forum som behandlar funktionaliteten hos en specifik betalningsprodukt eller betalningsproduktgrupp. Antalet reguljära möten uppgår till 3-4 stycken per år.

Bankarbetsgrupper: Tillfälliga forum som existerar under utvecklingsprojekt för att behandla projektspecifika frågor samt utgöra kanal för BGC:s information till banken och vice versa.

Därutöver har BGC ett forum för att hantera gemensamma frågeställningar kring BGC:s clearing- och avvecklingsfunktionalitet i kronor och euro och ett forum för dialog med programvaruföretagen för att säkra att stöd för befintliga och kommande bankgiroprodukter finns i de programvaror som erbjuds det stora flertalet företag och organisationer som inte konstruerar egna system.

BGC:s governancearrangemang

Ytterst ansvarig för styrning är BGC:s styrelse i enlighet med kapitel 8 i Aktiebolagslagen (2005:551).

Finansinspektionen utövar tillsyn av BGC i enlighet med kapitel 23, paragraf 1, i lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden. Utöver de bestämmelser som lagen innehåller om styrning och ägarförhållanden, har Finansinspektionen även utfärdat allmänna råd för styrning och kontroll i författningen FFFS 2005:1 som BGC följer.

